

## Ecce Homo.

Bolnikov notturno. — Spisal F. S. Finžgar.

### Prvi majnik.

**K**ipeči oblaki kadila so se dvigali počasi in tiho pred altarjem, kakor v globokem spoštovanju. Plamenčki sveč so pobledeli, keruba sta upognila še globlje povešeni glavi, in vse mlado cvetje na altarju je ponižno sklanjalo kelihe. Celo Madona — Roža skrivnostna — je nežno nagnila kronano glavo; ves altar je bil zavrit v skrivnostno, po Vzходу dehtečo tančico.

Orgle so onemele — po cerkvi so se zganile in globoko upognile bele rute, kakor cvetne čašice na ponižni šmarnici. Glas drobnega zvončka je zatrepetal nad ljudstvom, ki se je trkalo na prsi . . .

Sredi dehteče oblačne tančice je pa žarelo kakor ogenj — in iz gorečega ognja Večne Ljubezni je blagoslavljal Zveličar klečečo množico in ji govoril: „Pridite k meni vsi . . .“

Glas zvončka je zamrl, visoko gori pod obokom je zacingljal njegov zadnji jek —. Orgle so zabučale, iz ponižnosti se je rodila moč, ljudstvo se je dvignilo in zašumelo. Dva studenca, dva živa potoka sta se spustila od cerkve sv. Štefana navzdol in se razkropila kakor božji blagoslov po pisanem polju. In vsak, dasi je priromal s križem obložen k cerkvi, se je vračal — takisto s križem od cerkve nazaj. Toda njih korak — in njihova pesem in žareče oči in zveneči smeh je razodeval, da ne nosijo križa na rami, da jih ne stiska k tlom —. Zdelo se je, da nosijo križ kakor zastavo — kakor vihrajoči prapor, ki plava v večernem vetru pred junaki.

„Pridite k meni vsi — jaz vas pokrepčam . . .“

V tistem hipu sem stal sam sredi mračne cerkve. Mistični vonj kadila je božal razboljene živce. Po žilah mi je plul čudoviti balzam, in v srcu ni bilo strahu — in v duši ni bilo bolesti — in na rami nisem občutil križa. Ustnice so se mi premikale, kakor otroku, ki išče besedi, ki poskuša prve slovke. Pa ni bilo besed in ni bilo molitve iz ust. Stal sem sam pod tihim svodom, koder je še donela na valovih kadila harmonija izpete pesmi — v daljni daljavi — visoko gori nekje — pod azurom. Vse moje bitje, vsak dihlej in vsi vroči udarci v sencih — vse je bila molitev, za katero ni še besedi in jih ne bo nikoli na zemlji . . . In iz te molitve je rasla moč, se je porajal pogum, da sem odšel krepak za množico — in kakor ona tudi jaz nisem nesel težkega križa na upognjeni rami.

Nad menoj je vihral ta prapor — in roka ga je komaj občutila.

Pred cerkvijo sem obstal.

Izza Triglava so goreli živi plameni. Po Karavankah se je po redkih sneženih poljih igrala večerna luč. Skozi led mrzlih vrhov je dihala pomlad, je vstajalo življenje s silo, ki stre vse, življenje, ki rodi iz ledenih kapljic deroče hudournike, življenje, ki zatrosi smrt in trohnobo v seme, da požene zeleno klico, da rodi rožni cvet. Pred mano se je prostiralo s plugom vse križem rezano in ranjeno, z zelenečo ozimino obrobljeno, z zborom trobentic in zvončkov opevano — prelepo Sorsko polje. Izza Homa je poveval mlačen zapadnik, mladi listi na drevesih so se gugali, kakor opotečni otroci, ki poskušajo prve korake. Z vetrom je donelo iz gozda: „Kuku!“ — Enkrat — sedemkrat — brez konca.

Tedaj so se mi razširile prsi, srce je začutilo majevo življenje, prsi so mu bile preozke — in ključalo je burno: vun — vun — iz ječe — vun — v življenje!

In tudi sedaj — kakor pod cerkvenim, mračnim svodom — so se zganile ustnice — in iskale govornice — in iskale pesmi — in iskale melodije, da bi izpregovorile, da bi zapele v ta pestri zbor in živele žive med živim življenjem. Toda tudi sedaj so bile ustnice — usta jecajočega otroka, ko zagleda prvič zeleno trato, kjer se pasejo bele ovčice in igrajo mlada jagnjeta. Oči zagore — roke se širijo — drobno srce kljuje in se vtaplja v razkošju — besede pa ni iz napol odprtih ust. Bil sem jecajoči otrok, kroginkrog slovesna dvorana, na svodu so prižigala sama nebesa vesele lučke, od zemlje, iz kipečih grudi mladih livad je odmevalo do nebes:

„Te Deum — laudamus — . . .“

Takrat pa me je nenadoma zopet zbolelo.

Tista tenka, kakor nož ostra bolečina — grenka moja znanka! Vzburjene prsi so se skrčile, srce je vztrepotalo, kakor bi ga pičila konica, sprožena od nevidne tetive . . . Roka, ki je nosila križ — kot veseli prapor — je omagovala — križ se je nižal in ponižal ter legel s težko težo na ramo, ki je zajčala in se upognila pod njim — — —

Za Triglavom je ugasnila luč, na Sorsko polje so legle mračne sence. Iz senc se je pa dvignila daleč tam na skrajnem robu pod kamniškimi planinami samotna gomila. Na njej so cvetele hijacinte —.

In spoznal sem gomilo. Po pesmi sem jo spoznal, ki so jo ponavljale hijacinte vse solzne v večerni rosi.

„Samo pomladi nikar!“

Tvoja pesem, dragi Anton!

Ker sem umel tebe in tvoje srce, sem slutil, da umem tvojo pesem. Pa je nisem! Nocoj to uro, ko je poteklo leto od tvoje smrti, ko se je tudi nadme nagnil isti grozeči meč, nocoj to uro razumem, da te nisem razumel — in da nisem občutil v dnu duše tvoje solzne prošnje: Samo pomladi nikar! Nisem



KAPELICA PRI ŠKOCJANU

je občutil do te bridke ure. Danes pa jo občutim, danes jo ponavlja moje srce, danes jo govori, kakor bi bila pesem njegova in ne tvoja lastnina. V tem hipu čuti srce, kako je privezano z jeklenimi verigami na ta lepi, božji svet, kako je zrasteno s temi livadami, kako sorodno s temi skalnimi planinami. In nad vse te vezi je dvignjen meč, ki utegne zamahniti v hipu kakor blisk skozi vzduh — in verige se morejo razdrobiti v prah — in v prah se zdrobi to ubogo srce . . .

V drobu je kljuvala bolečina, kakor gloje črv v mozgu jablane. Pleča so se upognila niže, križ je bil težak, srce je vse plaho vztrepetavalo, kakor

ptica, ki je uprav zapela na veji poleg spletenega gnezda — pa je zašvistnila nad njo perot kragulja.

Oči sem zatisnil, Sorsko polje je zagnila noč, truden in trpljenja poln sem se sključil na ograjo pred cerkvijo sv. Štefana — sam — v boju z življenjem za življenje.

V tem hipu, ko sem zaklopil oči in pokrtil lice z rokami, sem zagledal v mesečini Zveličarja, kako je klečal skrušen na tleh, na gori — na golem kamenu . . . Nad njim so strmele oljične veje v nebo, neme, tihe in so se čudile. Zveličar je truden dvignil glavo, razprostrl roke — in se ozrl v nebo. Njegove oči so vrele v solzah, na skali, koder je slonela prej njegova glava, je mesec preplašen uzrl krvave lise — in je bežal z grozo za oblak.

Vztrepetal sem. Ustnice trpečega Zveličarja so se zganile, iz prs, z bridkostjo napolnjenih, je zadonela kipeča prošnja v nebo:

„Oče, ako je mogoče, naj gre ta kelih trpljenja mimo mene . . .“

Še bolj sem zadrhtel. Rok nisem mogel ganiti od obraza. Zakričal bi bil. Pa ni bilo glasu. Samo duša, samo srce je jecalo:

„O Kristus, o Zveličar! O Bog — in človek!“

In kesa in sramu me je prevzelo, ko sem pomislil, da še nikdar nisem zadosti gorko občutil te Zveličarjeve prošnje, te njegove groze pred smrtjo — iz ljubezni do nas izvoljeno.

Žedel sem v nejasnih hipih — v ušesih mi je donelo kakor bučanje viharja, kakor porod novih svetov — kakor disakord smrti.

Tedaj se je oglasilo nenadoma za menoj in se sladko smehljalo in se grenko rogalo.

Življenje — ha! Kaj je življenje? Kaj ti je dalo, da ga ljubiš?

Si dobil za delo plačilo?

Za trpljenje prejel naslado?

Ker je tvoja dobrota često križana, mar zato ljubiš življenje?

Ker si izpil čašo sladkosti, pa ti je življenje za njo natočilo sto gorjupih kelihov?

In to nehvaležno življenje ti ljubiš? Na to se vežeš z železnimi verigami? Bedak!

„Pozdravljena, smrt!“ Tako reci. „Hrbet obrni življenju in delu in trpljenju — in če se obrneš na tej poti nazaj — pljuni življenju v obraz! Stran, življenje! Kaj mi češ, nehvaležnik . . .“

Tako je govoril izkušnjavec in se sklonil prav do lica; kakor večerna sapa je bil njegov dih, sladak in vabljev.

Moj duh pa je vzrl Krista, ki je klečal pod oljko — kako se je dvignil, močan in brez bojazni. Vrhovi oljk so šepetali in ponavljali: Zgodi se Tvoja volja!

„Stran, izkušnjavec!“ je kriknilo v meni! „Jaz ljubim delo in trpljenje, zato ljubim življenje!“

Kdor ne ljubi dela in potu, je zapisan med mrličje!“

Roki sem odtrgal od obraza in se vzravnal. Plaha lučka je brlela pred sliko bičanja v cerkveni lopi. V rdeči luči je sijala z obraza Kristusa moč in ljubezen.

V gori je zatulila sova. Kakor bi bil od mene tja pobegnul izkušnjavec.

Meni je pa bilo radostno pri duši, da sem si zažvižgal veselo pesem...

Legel sem in zaspal kakor otrok, ki ne misli na prihodnji dan.

### Drugi majnik.

V ranem jutru sem opravljen za odhod še postal sredi sobe. Na levi, na desni, povsod red. Kakor bi z debelo rdečo črto dovršil in podpisal račun z življenjem. Red z Bogom, red s svetom. Pojdemo!

V veži slovo. Slovo od tistih, ki mi služijo v ljubezni in samoodpovedi. Slovo brez ceremonij, ker jih čista našega naroda kri ne pozna. V njihovih očeh nič solza, v srcu pa skrita gorest, grenka in gorjupa.

Z Bogom!

Moj belogrivi Sokol je bežal z vozom skozi vas. Že me je pozdravilo polje, pozdrav mi je sporočal šumeči potok, ki je vasoval v noči še v hribu in pred zarjo poslušal petje petelinov na borih in se pogovarjal z žejno srno v skriti globeli.

„Pozdravljen!“ mi je reklo polje.

„Pozdravljen,“ se je čudil potok. „Gora izprašuje po tebi: Zakaj te ni?“ — — —

Pri fari je tožno zazvonilo mrličju...

Skokoma je prisedel na voz izkušnjavec, ki je snoči ubežal v goro in se skrivil pod bukev, na kateri je ukala sova.

„Slišiš,“ je rekel.

„Slišiš, zvonil!“

„Mrličju takole zvonil!“

In se je zarežal kakor panski obraz.

Zgrabilo me je in me je streslo. Ozrl sem se po njivah stran od tega obraza. Iz nove brazde se je dvignil škrjanček in zapel.

„Ko se drugič zazibljejo zvonovi, kaj, ko bi tebi zapeli? Raztrgaj vezi, obrni se in pljuni življenju v obraz!“

Zazeblo me je.

Pod kolo je prišel kamen, voz se je stresel, bolečina je v meni zagorela kakor žareče železo.

„Stran!“ je kriknilo moje srce.

„Stran, izkušnjavec! Moja ljubezen do teh dobrav in teh domov je tako močna in mogočna, da

vse pretrpi in vse zmaga — in se vrne močnejša in mogočnejša...

Stran!“

Mimo mene so bežale njive, moje srce je pa v trdni veri koprnelo kot škrjanček pod nebo — življenju naproti...

### Tretji majnik.

Večer.

Pri postelji trudna lučka. Na postelji truden bolnik. Ob desni in ob levi trepečejo široki vogali belih kornetov. Pod njima dva bela prosojna obrazka. Sonjica in Bazilisa — sestri usmiljene ljubezni. Naproti postelji na steni podoba: Ecce Homo.

Plamenček nočne lučke trepeti. Mož bolečin se zgane na podobi. Zganile so se ustnice, kakor bi hotele prositi: Žejen sem. Pa niso izgovorile. Mera trpljenja še ni polna.

Sestra Bazilisa se nagne nad posteljo in z drobno roko ponudi krepilne pijače žejnemu bolniku.

„Hvala!“

„Lahko noč!“

S čudomirnim glasom je izpregovorila te besede in rahlo upognila glavo sestra Bazilisa.

„Lahko noč“, je ponovila Sonjica tiše, pa sklonila niže glavo.

„Gresta? In če pride smrt ponoči?“

„Smrt?“

V obrazu se je obema zasvetila čudovita luč, ki je blisknila iz skromno zastrtih oči. Luč hrepenenja po edinem cilju zaplapola tako.

„Vidve se veselita smrti!“

„Da bi prišla! — Se je Vi bojite!“

„Smrti se ne bojim — in vendar ne maram še umreti, ker mislim, da ne morem.“

Ne vem, če sta me razumeli.

Oba bela korneta sta se hkrati priklonila v rahlem trepetu, krog ustnic, pobledelih v trpljenju in samoodpovedi, je igral veseli smeh — in brez-slišno, kot breztelesni bitji, sta odšli...

Moje oko ju je spremilo do vrat.

Noč.

Ozrl sem se proti oknu. Nedolgo poprej je še gorel ves Golovec v žolti večerni svetlobi. Sedaj so se komaj še videle plahe konture vrhov.

Nebo se je ponižalo do kron temnih borovcev.

Po hiši, z bolečino in upom napolnjeni, so onemeli tihi koraki sestra. Žareče svetiljke so ugasnile, ob postelji je brlela skromna lučka, edina živa priča trpljenja.

Droben zubelj je mirno gorel, le zdajpazdaj se je povzpela za palec visoko, kakor bi se čuvar — ozrl na bolnika.

Jaz sem pa ležal kot nebogljeno dete. Vsa sila, vsa moč in ves odpor — vse strto — in uničeno in ponižano. Srce je plaho omagovalo v prsih. Valovi trpljenja so mu grozili, da je vztrepetavalo in se balo.

Kakor se je gostila zunaj noč, tako je rastle v meni bolečina. Temna teža, pekoča in žgoča, je legla na telo — ki ni imelo toliko moči, da bi trepetalo v onemoglosti.

Oči so strmele v steno kakor bi iskale pomoči. Pa je niso. Razum je stal hladen in mrzel ob postelji — in gledal boj, ki ga je bojevala narava . . .

Plamenček se je vzpel čez rob rdečega stekla. S stene me je pogledal obraz Zveličarjev. Kakor smeh sem zagledal krog njegovih ustnic, kakor sladko kapljo sredi grenčice.

Ecce homo!

„Pridi, človek, in premisli svoj prazni nič. Premisli ga in ga nosi s tisto močno dušo, ki ti jo okrepim jaz — — —“

Skozi strop pod menoj je nenadoma privrel jok otroka. Tako je bil bridek in proseč ta glasek, da me je pretreslo, in je sočutje prevpilo mojo lastno bolečino.

Ecce homo!

Komaj iz zibeli — in njegova pot je križana. Komaj iz materinega naročja, pa v naročje trpljenju.

Težke in mračne misli so mi objele glavo. Oči sem zaprl, mimo mene se je vrstila procesija človeštva —. In nobenega ni bilo, ki ne bi nosil križa. Videl sem do tal sključene, ki so s čelom bili na zemljo in trkali nanjo ter prosili: Odpri zemlja grob, odpri mi ga in sprejmi ta izmučeni prah! In sem jih videl, ki so šli z dvignjeno glavo, brez krvi v licih, križ skrit pod plaščem — in so komaj hodili — pa so molčali in tiho trpeli — — —

In sem jih videl, ki so se smejali z zvonkim smehom — in cveteli v mladem cvetu — pa njih smeh in njih cvet je poganjal sad — in sad je nosil podobo križa . . .

Ob procesiji je pa stal Zveličar na visokem pomolu, s škrlatnim plaščem odet — s trsom v roki in s krono na glavi . . .

Ecce homo!

Človek, glej svoj delež. Prokletstvo mojega Očeta ti ga je zapisalo na dolžno pismo in ga zapečatilo s križem. Zato je tvoja pot za mano na Kalvarijo. — Ne boj se je! Jaz sem tvoj Cirenejec.

Pretrselo me je in me zbudilo iz omotice. Bolečina je pekla, telo je trpelo v nepremični vdanosti in se ni ganilo.

Zdelo se mi je, da je bila moja omotica, moje sanje, težak spanec. Pogledal sem na uro — toda preteklo je komaj nekaj minut. Z grozo sem uzrl

pred seboj noč — in konca nisem videl. Kakor črna, s trpljenjem nasičena večnost.

Skozi steno tik moje postelje sem začul težko hropenje, kakor bi koga dušilo.

Nato so se oglasili šumeči, drsajoči koraki. Domislil sem se bolnika soseda.

Kot dijak sem ga videl prvič —. Tedaj je kipela v njem moška moč. Njegove sive, vesele oči so radostne napovedovale naprej, da vsak hip izpregovore ustnice duhovit dovtip — in za njim je zadonel smeh, ki je doma samo v srcu, kjer ni zvijače. Natanael!

Včeraj je stopil k moji postelji. Nisem ga spoznal. „Siromak!“ mi je rekel in v pogledu je bilo veliko sočutje. Moje oči so se mu zahvalile — pa so se ustrašile njegovega pogleda. Zakaj v njem sem videl strah in strto moško moč.

Ecce homo . . .

Drsajoči koraki so merili sobo od kota do kota. Zadnja pot! Kakor potekajoča ura so bili ti koraki. Zadnji nihljaji, slovo od življenja. Sam nisi tega slutil. Pa so te razodele tvoje oči, ki niso nikoli lagale — in so zato govorile resnico tudi to poslednjo uro.

Top bolečin sem poslušal to težko pot moža v grob. Kakor bi mi na srce stopala njegova trudna noga — — —

Na hodniku je zapel zvonček. Še nikoli nisem čul tako rezkega glasu. To je bil krik na pomoč, to je bil jek bolečin.

Plahe stopinje so bežale mimo moje sobe. Bolestni vzdihljaji, ječanje je privrelo na hodnik, ko so se odprla vrata.

In zopet molk, in zopet drsajoči koraki — — — Zaziban in zakopan sredi tujih bolečin — v lastno bolečino — sem žedel v mračni sanji. Oči, uprte v steno — je niso videle. Tudi podoba Ecce homo se je umaknila v brezdaljno prostranost.

Moja moč se je rušila, kakor zbegani kaos so se drobile misli.

Sanja — blodnja z odprtimi očmi — je kipela iz moje bolečine — — —

Stal sem ob mestu. Mesto je bilo pa razdejano in porušeno. Samo obzidje je še stalo — in vsa vrata so bila zapahnjena. Po mestu je besnela zver. Otroci so jokali — matere omedlevale — v grozi pred zverjo. Ta je butala na vrata — in iskala izhoda. Vame so se ozirale proseče oči: odpri zverj, odpahni vrata — da zbeži v puščavo — da je oteto naše življenje — in življenje naših otrok . . .

Zgrabil sem zapah in ga stresel. Pa se ni ganil — — —

Pod oknom je nekdo zavriskal. Nato so se oglasili hripavi glasovi, ki so me zdramili.

Blodnja je izginila. Nasmehnil sem se sanji in glasovom na ulici sem govoril šepetaje: „Ah, kako mi mladeniči blodimo — in tratimo mlade moči . . .“

Pijani glasovi so utihnili v daljavi. Ob izgovorjenem verzju sem se domislil svoje mladosti — — —

Kako mi mladeniči blodimo!

Zopet je lučka pogledala izza stekla, s stene se je ozrl name Zveličar. V njegovem pogledu ni bilo srda. Moje ustnice so molile psalm:

Ignorantias iuventutis meae ne memineris, Domine . . .

In kakor slast se mi je zazdela bolečina v molitvi — in vsa grenkost je bila sladka . . .

#### Četrty majnik.

Sestra Bazilisa je dvignila zavese. Solnce se je usulo v sobo — na vrtu so prepevali ptiči.

S solncem je izginila groza noči. Srce je upalo — in čakalo.

Ko so se oglasili pred vratmi odločni, moški koraki, sem ves drhtel. Poznal sem te korake.

Še nikogar nisem slišal in nisem videl, da bi tako stopal.

Kakor bi noga vselej presodila tla, če jim sme zaupati. To so bili koraki moža, ob katerem so visele nade tisočerih, moža, ki živi v večnem boju s smrtjo.

Ko me je prijel za roko in štel utripe žile, so moje oči visele na njegovem obličju. In to obličje se je jasnilo, in v njegovih očeh je bila pisana zmaga.

Rahlo pa veselo se mi je nasmehnil, ko je stopil konec postelje.

Iz smeha je zadonelo nadme, kakor pesem zmage:

„Otet!“

Niso izginile bolečine — pa se je rodila močna volja — z njo vera in upanje — in srce je zapelo vnovič:

„Pozdravljeno, življenje — — —“



## Skoz deželo.

Zložil Radoslav Bevk.

Ob cesti so polja razpela,  
v valove zgrnila svetla pajčolan  
in v upanju sladkem vzdrhtela,  
pod sinje nebo vzhrepenela,  
ko v luči obsvetil jih žarni je dan.

— Oj lepo jutro, rosno jutro,  
zlato solnce — kam želiš?  
Oj kmečki voz, na njem gospoda,  
bela cesta — kam hitiš?

In voznik na kozlu in vajeti v roki,  
podil je čile vrance po loki,  
klobuk na oči in dovtipna beseda —  
Kaj bi odgovarjal! — gospoda se pelje  
na zrak, skoz deželo in on je seveda  
največji med njimi, najvglednejši človek . . .  
Kaj nagnil si glavo, ti kmet, do soseda!  
si mi nevoščljiv? — kdor prej pride, prej melje . . .

In šlo je v peketu po zdrapani cesti,  
ropot je odmeval in zlegal se v polje . . .  
„Tako se nikdar ne popeljete v mesti  
nikamor . . .“ — „To krasno podolje!“  
zavzel se gospod je, gospa pritrdila  
in gospica hčerka vsa čuvstva je zlila

v besede: „Bog, tu je lepo kakor v rajju!  
Zakaj se jaz nisem na kmetih rodila!“

In šlo je kot blisk med vrtovi in njivami,  
konji vihrali so s svetlimi grivami . . .

Pozdravil je deček iz šole gredoč s torbo,  
pozdravila žena je s polja gredé:  
na licih zapisano borbo,  
pozdravilo: v njivi je plelo dekle  
in fant, ki je brusil za plotom koso,  
pozdravil za plugom je kmet in vsakdo  
srca polovico je pustil za njimi . . .

„Oj zemljica borna, vsa polna bolesi,  
z grižljajem mi skopim plačujes moj trud,  
in megla mi streha je borna, ležišče par grud . . .  
kako vse drugače, drugače je v mesti!“

In šlo je kot blisk med vrtovi in njivami,  
konji vihrali so s svetlimi grivami . . .

oj sreča bi rada se ž njimi peljala.  
In kmetiška sreča, nikjer zadovoljna,  
tam v tujem bi mestu rada svatovala  
in potlej umirala strta in holna . . .

